

3.3.

*Kirpputorit
käytetyn
kauppakeskukset*

Kierrätysjulkaisu, Manninen & Mäkinen, 1997

3.3. Kirpputorit - käytetyn kauppakeskukset

Kirpputorikulttuuri nykyisessä muodossaan alkoi Suomessa 1980-luvun alkupuolella, jolloin Helsingin Hietalahden toritoimintaa ryhdyttiin elvyttämään Pariisista tuoduilla ideoilla [1]. Nyt 1990-luvulla kirpputorit ovat saavuttaneet suuren suosion, sillä ne tarjoavat halpaa markkinahuvia kävijöille, ne ovat monille tärkeä harrastus ja jopa elämäntapa. Myös ympäristömyönteisen ajattelutavan yleistymisen on lisännyt kirpputorien suosiota. [2]

Ruotsalainen etnologi Cilla Fredriksson [3] on tutkinut ruotsalaisten kirpputorien kehitystä. Hänen mukaansa käytettyjen tavaroiden markkinat olivat Ruotsissa vielä pienet 1950-60 -luvulla. 1970-luvullakin käytettyjä tavaroita ostivat pääasiassa vähävaraiset ja kerskakulutusta vastustavat nuoret. Fredriksson nimeää 1980- ja 1990-luvut yksilöllisyyden vuosikymmeniksi, joiden kuluessa kekseliäisyyden ja oma-aloitteisuuden arvostus on muuttanut ruotsalaisten suhtautumista myös kirpputoreihin. Kirpputoreista on tullut yleinen markkinointikanava, mutta siihen ei juurikaan liitetä enää 1970-luvun vaihtoehtoisuuden symboliikkaa.

Suomessa suhtautuminen käytettyihin tavaroihin on Jalkasen [4] mukaan ollut hyvin samanlaista kuin Ruotsissa. Toisen maailmansodan jälkeinen aika oli meillä taloudellisen elpymisen aikaa ja siksi 1950 - 1960 -luvulla tuotteen uutuus oli määräävänä tekijänä sen saaman arvostuksen määrittämisessä. Vanhoille ja käytetyille esineille ei annettu juurikaan arvoa. Nykyistä kirpputorien ja käytettyjen tavaroiden kierrättämisen suosiota voisi Jalkasen mielestä pitää jonkinlaisena jatkeena 1980-luvun kerskakulutukselle. Tavaratalojen uutuustuotteet ovat vain vaihtuneet kirpputorien ja kirpputorimarkettien käytettyihin tavaroihin. Kulutuksen perimmäinen idea on siten säilynyt saaden vain uudenlaisen muodon.

Marita Jalkanen [5] on pro gradu -työssään Kirpputori erilaisten hier-arkioiden näyttämönä tutkinut mm. museoviraston keruuarkistoon tulleita vuoden 1989 kirpputori-kyselyn vastauksia. Osa informanteista kritisoi kirpputoreja, koska ne yllyttävät ihmisiä tuhlaavaisuuteen. Kirpputoreille viedään vastaajien mukaan vielä käyttökelpoisia tavaroita, joihin on kyllästytty ja hankitaan sitten helposti uusia tilalle. Vanhemmat vastaajat toivat esille vastenmielisyytensä vanhoja vaatteita kohtaan, koska ennen heidän oli olosuhteiden pakottamana pukeuduttava vanhoihin vaatteisiin, niin nyt he eivät halua vapaaehtoisesti sitä tehdä.

Jalkasen itsensä keräämästä aineistosta [6] nousee esiin yhtenä ryhmänä 1990-luvun kierrättäjien joukko, jolle kirpputorimarkkinat ovat hyväksyttävämpiä kuin uusia tuotteita myyvät tavaratalot. He korostavat käytettyjen tuotteiden ostamisen ekologista merkitystä, sillä käytetyn tavaran ostaminen ei ole tuhlaamista samassa mielessä kuin uusien tuotteiden hankkiminen. Kirpputoreilta voi ostaa tuntematta huonoa omaatuntoa luonnonvarojen haaskauksesta. Kierrätysideologiaa kannattavien informanttien mukaan lama on muuttanut ihmisten kulutustottumuksia siten, että kertakäyttöisyyttä ei entiseen tapaan suosita. Käytetyn tavaran ostaminen lisääkäyttöikä, vähentää kaatopaikkojen kuormitusta ja säästää luonnonvaroja. [7]

Kirpputori antaa käyttetyille esineille uuden mahdollisuuden jatkaa elämäänsä. Esineen [8] sekä vaihtoarvo että käyttöarvo on saattanut elinkaaren aikana laskea ja jos se päättyy kirpputorille kaatopaikan sijasta, sen elinkaari ei ehkä katkeakaan vaan esine palaa kiertoon, joko entisenlaiseen elämään, entisiin tehtäviin tai aivan uuteen ympäristöön, uusiin tehtäviin. Esine saattaa päättyä jopa harvinaiseksi keräilykappaleeksi, jolloin myös sen taloudellinen arvo nousee. Ostopäätöksellään kirpputorin asiakas antaa esineelle uuden arvon ja uuden elämän. [9]

Varsinkin vaatteiden ostamista kirpputoreilta Jalkasen informantit perustelivat niiden miellyttävyydellä ja pehmeydellä. Uusia vaatteita sen sijaan kuvailtiin koviksi ja kylmiksi. Tarkoittaako pehmeys sitten entisen omistajan, toisen ihmisen ajatusten ja tarinoiden luovuttamaa ajatuksellista lämpöä ja pehmeyttä vai konkreettista käytetyn materiaalien pehmeyttä? Jalkanen arvelee, että kyse on kummastakin ominaisuudesta. Hän nimittäin näkee pehmeän ja kovan vastakkainasettelun myös symbolisena ilmiönä, omaksuttujen elämänarvojen kuvastajana. Kirpputorivaatteet edustavat pehmeitä arvoja ja kierrätysideologiaa, kun taas uudet vaatteet luovat mielikuvia tuhlauksesta ja kovista arvoista. [11]

Esineiden arvo

Esineet voidaan jakaa hetkellisiin esineisiin (transient objects), joiden arvo laskee ja kestäviin esineisiin (durable objects), joiden arvo kasvaa ja näiden väliin jää roska (rubbish), jolla ei ole arvoa lainkaan. Kulutushyödykkeet kuuluvat hetkellisten objektien kategoriaan, sillä ne menettävät ajan myötä sekä käyttö- että vaihtoarvonsa ja niillä on määrätty ikä. Kestävät objektit sen sijaan ovat kestohyödykkeitä, joiden vaihtoarvo nousee iän myötä. Roskien kategoriaan joutuneilla esineillä, ei-hyödykkeillä, ei ole joko lainkaan tai vain vähän käyttö- ja vaihtoarvoa. Tietyissä olosuhteissa roska voi muuttua hetkelliseksi tai kestäväksi esineeksi, jolloin sen arvo nousee. Esimerkiksi kirpputori on ympäristö, jossa em. siirtymät ovat mahdollisia.

(Jalkanen 1996, 77-78; Pöytäri 1996, 70)

**TIINAS
MOKO**

Hyvin ja taitavasti toteutettuina paikat ja parsiminen ovat kauniita ja parantavat tekstiilin esteettistä arvoa. Ja parsiminen kiireettömänä toimintana voidaan toimia myös meditaationa.

Viitteet

[1] Kirpputoritoiminnan pioneerina Suomessa voitaisiin pitää myös Emmaus-liikettä, joka jo 1960-luvulla loi pohjaa tuleville second hand -kaupoille ja kansainväliselle UFF-ketjulle (Korhonen 1994,25)

[2] Jalkanen 1996, 1-2.

[3] Fredriksson 1990, 17-18.

[4] Jalkanen 1996, 5-7.

[5] Jalkanen 1996, 31.

[6] Jalkasen oma aineisto koostuu haastatteluista (11 haastattelua) ja kirpputoriteemaa käsittelevistä kirjeistä (74 kirjettä). Informantteina olivat sekä kirpputorien asiakkaat että myyjät. Aineiston Jalkanen keräsi vuoden 1995 aikana.

[7] Jalkanen 1996, 31-35.

[8] Esineet voidaan jakaa hetkellisiin esineisiin (transient objects), joiden arvo laskee ja kestäviin esineisiin (durable objects), joiden arvo kasvaa ja näiden väliin jää roska (rubbish), jolla ei ole arvoa lainkaan. Kulutushyödykkeet kuuluvat hetkellisten objektien kategoriaan, sillä ne menettävät ajan myötä sekä käyttö- että vaihtoarvonsa ja niillä on määrätty ikä. Kestävät objektit sen sijaan ovat kesto- hyödykkeitä, joiden vaihtoarvo nousee iän myötä. Roskien kategoriaan joutuneilla esineillä, ei- hyödykkeillä, ei ole joko lainkaan tai vain vähän käyttö- ja vaihtoarvoa. Tietyissä olosuhteissa roska voi muuttua hetkelliseksi tai kestäväksi esineeksi, jolloin sen arvo nousee. Esimerkiksi kirpputori on ympäristö, jossa em. siirtymät ovat mahdollisia. (Jalkanen 1996, 77-78; Pöytäri 1996, 70)

[9] Jalkanen 1996, 77-78.

[10] Jalkanen 1996, 35, 73.

[11] Jalkanen 1996, 87-88.

Raija Manninen ja Minna Mäkinen

Julkaisussa Kierrätys –jatkoaika käsillä 1997

Pohdintoja ihmisten esineistä

Suomen käsityön museon julkaisuja 14